

ЗЛАТНА РОЗА 2020

Призраците на нашите страхове...

Иво Драганов ■

► Сковаващи душата страхове и самотните битки с тях – тази тема откривам в няколко филма от фестивала „Златна роза“ 2020. Във всяко отношение филмът на сценариста и режисьора Ивайло Христов „Страх“ (носител на голямата награда „Златна роза“) се откроява. Авторът е постигнал забележително единство между драматургия, режисура, операторско майсторство, монтаж, звук и актьорско присъствие (Награда за женска роля на Светлана Янчева). Темата за отношението на малки, затворени общества е позната. В този филм тя е повод на автора да разкрие дълбочини на човешката душа, в които се преплитат призраците на различни страхове. Появата на един чернокож бежанец разделя малка селска общност. От едната страна е рано овдовялата учителка Светла, която се различава от общата маса. В прекрасен монолог героинята на Светлана Янчева разкрива измъчващите я страхове от сенките на детските ѝ спомени, от несигурното бъдеще, които са натрупали чувство за /не/съществуващи вини, от простоватите си съселяни, които похотливо я задирят, от дългите самотни нощи... Сама с кучето

си, тя открива чернокожия бежанец (актьорът Майкъл Флеминг), сам и изплашен в гората. Връзката между двамата взривява простите, наплашени селяни, които веднага намразват непознатия. Чрез тази ситуация режисьорът развива картина на яростна нетърпимост и агресия към двамата. Не спестява важния факт, че тя е декорирана в евтина патриотарщина с надлежните атрибути – национални знаменца, кухи речи, гарнирани с възрожденски песни, шум и врява. Филмът продължава да набира мощ с внушението, че тези „малки“ хора като глутница отприщват животинския си инстинкт да унищожат по-слабия, по-уязвимия, по-чувствителния. Като фон на действието на няколко пъти се мяркат недовършени хотели, загрозили непоправимо прекрасното ни крайбрежие – таван на мечтите на тези хорица, единственият им познат вариант за замогване. Те са показани като груби, неодоухотворени и объркани, сякаш виреещи чрез омраза. В такава среда трябва да се справят Светла и Бамба – бежанецът-лекар, който иска и може да лекува селяните, но това не променя грубото им отношение. Срещу тази

стена от ирационална агресия учителката Светла избира да застане на страната на по-слабия и по-уязвимия. Според мен съществуват две категории хора – тези на избора и тези на инстинкта. Във филма и двата типа са представени убедително и плътно. Светла – човек на трудния, с висока цена избор, и останалите – хора на инстинкта, които имат потребност да преследват, да мразят, да унижават, да унищожават... Съвсем метафорично на финала Ивайло Христов се появява като актьор в ролята на колар, който оставя двамата герои да вървят по път, който вероятно води наникъде, но пък ги отдалечава от враждебната среда. „Аз съм дотук“ им казва той и в това е силата на посланието. „Страх“ е вълнуващ призив за съчувствие, за солидарност, за доброта... Остава публиката, цялото ни общество да го осмисли.

Актьорите са забележителни, а Светлана Янчева е изключителна. В рамките на секунди тя сменя състояния. Образът ѝ е на жена, която потиска вътрешните си страхове в самота, загубила надежда да намери човек, с когото да прекара дните си. Срещата с Бамба я преобразява... Операторът Емил Христов пресъздава драматургията на филма с релефна визия. Сиво, кално, забравено от Бога място. Село с елементи на парвенюшка градска архитектура. Портретите на неговите обитатели са силно въздействащи. Плашещи персонажи, чието единствено измамно превъзходство е, че са бели... Светла и Бамба биват прогонени – като прокажени през средните векове... Повече от очевидно е, че твърде често у нас отхвърлят духовните и чувствителни хора, които имат сили да се различават от тълпата, и това угнетява... Но е напълно вярно... Достатъчно е да наблюдаваме телевизионните репортажи по темата или да си припомним късометражният филм „Добри“ на режисьора Орлин Милчев.

Наградата на Гилдия „Критика“ бе присъдена на дебют – на сценариста и режисьора Димитър Радев за филма му „Рая на Данте“. Филмът остро поставя въпроса за силата да простиш за извършеното зло. Не е тайна, че обществото ни е силно разединено, нямаме споделени ценности. Никой не пожела испанския модел на помирение. Пътят към взаимната прошка за съжаление няма място в съзнанието на повече-

то българи. Главният герой Данте цял живот се страхува, защото е дете на репресирани родители. Баща му е художник-затворник в Белене и умира при странни обстоятелства. Майката, мечтателна, красива жена, е брутално изнасилена от милиционерски следовател. Крайно унижена, тя иска да се самоубие, но малкият Данте я спасява. Владимир Пенев изгражда образа на комплексирания човек, който от дете се страхува за живота на майка си, от репресии и насилие, а децата в училище му се подиграват заради името. Трудният живот го е превърнал в затворен човек, издигнал защитна стена между себе си и околните. Дългогодишният страх на Данте преминава в старозаветна омраза и желание за отмъщение към насилника на майка му, особено след нейната смърт. Той успява да го открие, но съдбата го е изпреварила и е превърнала бившия следовател – актьора Борис Луканов – в жив труп, напълно безпомощен. В тази променена ситуация Данте първоначално иска да нарани неговата внучка Рая – актрисата Радина Боршош. Успява да се запознае с нея, но без ясна представа как и защо ще ѝ отмъщава. В курс по творческо писане двамата изграждат деликатна връзка. Старият измъчен мъж и младото момиче взаимно се опознават чрез литературните си идеи... Тя е преживяла опит за изнасилване и намира утеха при него – самотния, смазан от комунизма човек. Владимир Пенев убедително преминава през различни състояния, осъзнавайки, че младото момиче не е виновно и е също толкова уязвимо, колкото и майка му навремето. Първичният инстинкт за отмъщение отстъпва пред възвишения порив да прости и финансово да ѝ помогне да осъществи мечтата си. В този момент филмът придобива библейско звучене. Прости, за да ти бъде простено на оня свят, е казано в Новия завет. Освободил се от ада на страховете и омразата, Данте намира своя рай тук, на Земята. Съзнанието му се преобразява. Мрачният, затворен в себе си самотник най-сетне намира покой, отключва душата си към хората и издава стихосбирка с любовна лирика...

Страхът присъства тотално във филма „Блаженият“ на Станимир Трифонов. Действието се развива в два периода от историята на България – преди и след 09.09.1944 г. Боби (актьорът

Александър Тонев) и Катя в прекрасното изпълнение на актрисата Лорина Камбурова представят два архетипа поведение. Боби е плах, деликатен човек и талантлив фармацевт, който изобретява лекарство против туберкулоза. Той е убеден алтруист и го раздава без пари, вместо да трупа богатство. Боби е от типа хора, които обичат да се раздават. Катя е момиче от бедно семейство, без баща. Впечатляващата с играта си Лорина Камбурова пресъздава ролята на млада жена от социалните низини, решена на всяка цена да успее в живота. Първоначално искрено се привързва към саможивия Боби, но събитията я отвеждат при нелегалните комунисти. Привлекателна и доста свободна във връзките си с мъжете, с тези, от които зависи, тя прави бърза кариера в новото време. Типично за хората, които предпочитат да вземат. Позицията ѝ в партията обаче не я спасява от вездесъщата Държавна сигурност. Докато тя расте в БКП, Боби, който частично губи паметта си по време на бомбардировка в София, е изтикан в периферията на обществото. Но в атмосфера на всеобща подозрителност и страх

той е единственият, който живее в собствен, неконтролиран свят... На никого не се надява и нищо от никого не очаква. Всеки от двамата върви по свой път. Борбата за оцеляване в среда на грозни отношения е превърнала красивото, вдъхновено момиче в безогледен егоист и опортюнист. Единствената малка радост за Боби е кратка игра с нейното безмълвно осиновено момче. Почувствало чиста топлина, детето внезапно, като по чудо, проговаря, но майката рязко го отвежда... Чувствайки се самотен и никому ненужен, тихо и деликатно, така, както е живял, Боби си отива от този свят, отнасяйки страховете и огорченията си във водите на Дунава. В онова време от двамата герои единият се оказва излишен...

„Дани. Легенда. Бог.“ е дебют на работещия в Англия Явор Петков. Филмът е задъхан разказ за знаков персонаж на нашето време – мутра с власт и пари (Награда за операторско майсторство на Румен Василев). Актьорът Димо Алексиев прекрасно пресъздава Дани – див, агресивен, суетен, със самочувствие на вседозволеност и безнаказаност бизнесмен и об-

„Дани. Легенда. Бог.“ – режисьор Явор Петков

щински съветник. Опива го фактът, че хората се страхуват от него. Английски ТВ екип го снима в репортаж за пране на пари, но той, главозамаян от суета, ги насилва да снимат филм за „подвизите му“. Финалът е очакван – Дани е убит от своя племенник пред камерите на англичаните. А този племенник може да се окаже още по-лош и безскрупулен от Дани... Финалът е отворен...

„Кръвта на пеликана“ на германската сценаристка и режисьорка Кетрин Гебе (копродукция с „Мирамар филм“) бе отличен със специален диплом за невероятното изпълнение на двете деца Катерина Липовска и Аделия Оклепо. Филмът може условно да се определи като психологически хорър. В него главни действащи лица са Вибке – забележителната актриса Нина Хос, която помним от филмите на Кристиан Пецолд, и двете ѝ осиновени от България дъщери. Втората, петгодишната Рая, е заявена като изключително сложен психологически казус. Тя е дете с тежка съдба. Оживява по чудо като бебе на убита наркоманка-проскутка. В малката ферма за полицейски коне

на Вибке детето преобръща и заплашва живота на всички. Рая изпада в състояние на неконтролируема и опасна за околните агресия. Малката Катерина Липовска се справя невероятно с тази трудна актьорска задача. Без да съм специалист, я оценявам като рискова за детската ѝ психика. Вибке започва дълга и безуспешна борба за нейното излекуване. Оказва се, че медицината е безпомощна пред тъмните страни на човешката психика, особено детската. Заклученията на светилата в тази област обричат Рая да вегетира в психиатрия. Вибке жертва работата си и сигурността на по-голямата си дъщеря Ники – в ролята Аделия Оклепо – в името на това да избави Рая от демоните на нейните босове. Двете живеят в постоянен страх за живота си, но битката продължава. Във финалната част, отчаяна от липсата на помощ от науката, Вибке прибегва до българка-шаман, която гони демони. Екзорсист, но не точно... Тези епизоди преминават в чист хорър. След шокиращи сцени шаманката успява да изцери Рая. Тази част от филма, въпреки че буди известно недоверие, работи в полза на драматургията. Все

„Кръвта на пеликана“ – Германия, България, режисьор Кетрин Гебе

още психиката е неизследвана достатъчно от медицината. В подсъзнанието ни често свръхестествени сили и езически вярвания намират място. Църквата прибегва до молитвите на Свети Киприян, практикува екзорсизъм... Отчаяни хора търсят изцеление там. Понякога те дават резултат... Нямахме да напиша това, ако не помня дисертацията на българска антроположка за врачки и магии, написана преди четирийсет години. В текста си авторката твърди, че е била свидетел на изцеление на неизлечимо болни. Като в случая с Рая...

Наградата за дебют бе присъдена на Яна Титова за филма ѝ „Доза щастие“. Той е по документалната книга на Веселина Тотева. Валентина Каролева, дъщеря на авторката, убедително играе ролята на девойка, напуснала училище, без ценностна система и цел в живота, социално и психологически е незряла. Лъскавият живот по баровете я тласка към дрогата и тя много бързо стига до пълен разпад и падение. В подобна ситуация изходът зависи изключително от силата на личността. С огромна воля героинята преодолява своята зависимост, вписва се успешно в обществото, но с цената на седем години отро-

вен живот. Да. Финалът на филма е оптимистичен, но остава горчилката и страхът, че малцина са тези, които успяват да преодолеят зависимостта си от дрогата и да започнат начисто.

„Ятаган“ на Андрей Андонов и Владимир Борисов е ярка гротеска на тема некадърници с власт. Детска учителка става директор на Агенция по сигурност и това стресира агентите – немотивирани търтеи. Авторите и Евгения Калканджиева създават чудесен образ на поредното несъстоятелно протеже, уредено на служба с връзки. Драстично некомпетентно, но с огромно самочувствие и куха фразеология. Факт е, че държавната ни администрация е парцелирана и се е превърнала в убежище за партийно активни и послушни нищожества. Кариерата ѝ на „дялан камък“ стига до Европарламента... Добре познаваме такива несъстоятелни персонажи и надписът във филма „За съжаление нищо от този филм не е измислено“ е ключ към възприемането му, но това, уви, е доста плашещо.

И за да преодолеем, поне на хартия, „призраците на нашите страхове“ ще спомена още два филма.

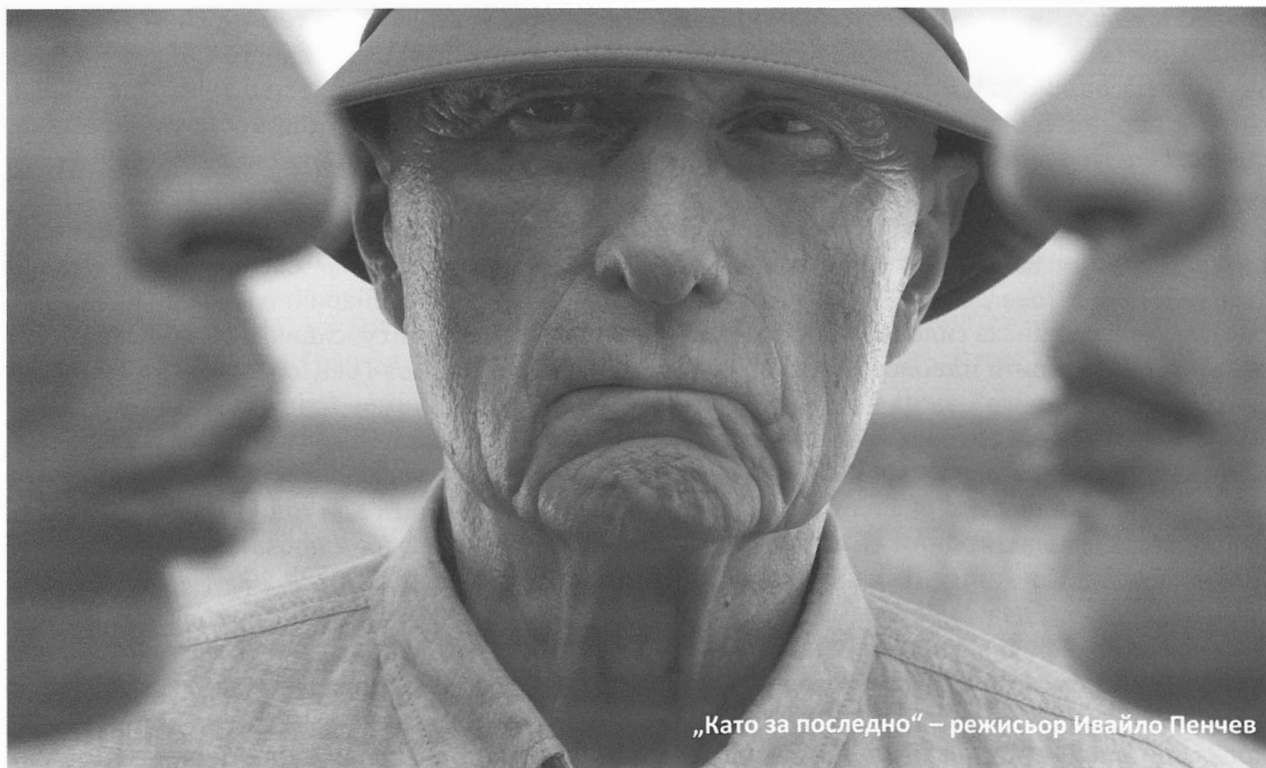

„Страх“ – режисьор Ивайло Христов

„Завръщане“ на режисьора Ники Илиев е цветно петно сред филмите с мрачна тематика. Той успешно е използвал драматургичната формула от предишния си филм „Живи легенди“. Четирима приятели от детството успяват да съживят връзката помежду си, за да помогнат на един от тях. Всъщност преоткриват доброто в себе си. Филмът се приема много добре от публиката – вероятно заради вечното послание, че във всяка ситуация има надежда и е нужна доброта.

„Като за последно“ на Ивайло Пенчев убедително получи наградата на публиката. Според редовните преброители досега не са гласували толкова много зрители. С този филм бе закрит фестивала и това бе много добро програмно решение. Забавна комедия, която предизвика бурни аплодисменти по време и след проекцията. Актьорският състав е от известни и обичани от публиката имена, както и от млади актьори, всички те умело водени от режисьора. Може да се каже, че филмът е образец за драматургични обрати, които постоянно преобръщат действието в неочаквана посока. На-

чалото му предизвиква страх и тревога. Кольо – уморен от живота писател (в изключителното изпълнение на Васил Банов) решава да скочи от Аспаруховия мост, но хлипане го кара да се обърне и вижда, че от другия парапет същото иска да направи младо момиче. Той забравя за намеренията си и хуква да я спасява. Алекс в чудесното изпълнение на Мария Бакалова е в емоционален срив. Ситуацията се преобръща. Завръзката е, че той измисля спасителен вариант за бременното и отчаяно момиче. Страхът на роднините му да не загубят наследството въвлича и него, и тях в смешни и нелепи взаимоотношения. Пародия на тема страх, алчност и липса на лично достойнство. В поредица от комични ситуации попадат и останалите герои от филма в желанието си да помогнат на Алекс. След много смешни перипетии идва и очакваният щастлив /почти/ за всички happy end. Въпреки няколко продължителни финала, този филм магнетично привлича зрителите, заковали за ведрост и повече усмивки. Последното, впрочем, се отнася и за „Ятаган“ и „Завръщане“...

„Като за последно“ – режисьор Ивайло Пенчев